

**FRANS KAFKA VA ULUG'BEK HAMDAM ASARLARIDA YOLG'IZLIK
KONSPEKTI**

Turumova Nilufar

O'zbekiston-Finlyandiya pedagogika instituti Filologiya fakulteti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Franz Kafka va Ulug'bek Hamdam asarlarida yolg'izlik mavzusi tahlil qilinadi. Kafka asarlarida yolg'izlik ekzistensial muammo sifatida yoritilib, insonning tushunarsiz va absurd dunyoda begonalashuvi tasvirlanadi. Ulug'bek Hamdam esa asarlarida shaxsning jamiyat va an'analarga qarshi kurashi natijasida yuzaga keladigan ichki izolyatsiyaga e'tibor qaratadi. Mualliflar o'rtasidagi madaniy va tarixiy farqlarga qaramay, ularning asarlarida inson holatining universal tajribasi sifatida yolg'izlik mavzusi ko'tariladi.*

Kalit so'zlar: *Franz Kafka, Ulug'bek Hamdam, yolg'izlik, ekzistensializm, begonalashuv, madaniy tahlil, adabiyot, inson holati.*

Kirish: Adabiyot inson ruhiyatining turli qirralarini aks ettirishda benazir vositadir, va bu jarayonda yolg'izlik mavzusi muhim o'rin tutadi. Yolg'izlik insonning jamiyatdan, o'z yaqinlaridan va hatto o'zidan uzoqlashuvi natijasida yuzaga keladigan chuqur hissiyot bo'lib, ko'plab adiblarning ijodida yetakchi mavzuga aylangan. Bu borada Franz Kafka va Ulug'bek Hamdam asarlari alohida e'tiborga loyiqdir. Franz Kafka, XX asrning buyuk adiblaridan biri, o'zining ekzistensialistik asarlarida insonning begonalashuvi va tushunarsiz dunyoda yolg'izlikka duchor bo'lishini tasvirlaydi. Uning asarlarida qahramonlar ko'pincha o'zlarini absurd va mantiqsiz vaziyatlarda topishadi, bu esa ularning ichki va tashqi olam bilan bog'liqligini yo'q qiladi. Kafka yaratgan olam inson uchun tushunib bo'lmaydigan, sovuq va befarqdir, va bu olamda yashashning o'ziyoq insonni yolg'izlikka olib keladi. Ulug'bek Hamdam esa o'zbek adabiyotida yolg'izlik mavzusini o'ziga xos uslubda yoritgan zamonaviy yozuvchilardan biridir. Uning asarlarida yolg'izlik ko'pincha shaxsning jamiyat, an'ana va o'z-o'ziga bo'lgan munosabatlari kontekstida ko'rsatiladi. Hamdamning qahramonlari o'z istaklari va jamiyatning ularga qo'ygan talablari o'rtasida muvozanatni topishga urinishadi, ammo bu jarayon ko'pincha ularni ichki izolyatsiyaga olib keladi. O'zbek jamiyatidagi ijtimoiy bosimlar, urf-odatlar va an'analar Hamdam qahramonlarini o'ziga xos shaklda yolg'izlantiradi. Ushbu maqolada Franz Kafka va Ulug'bek Hamdam asarlaridagi yolg'izlik mavzusi turli madaniy va tarixiy kontekstlar asosida tahlil qilinadi. Maqolada mualliflarning yolg'izlikka bo'lgan yondashuvlari, ularning qahramonlari qanday sharoitlarda yolg'izlanishi, va bu holatlarning inson ruhiyatiga qanday ta'sir qilishi o'rganiladi. Kafka va Hamdamning asarlarida yolg'izlikning o'ziga xosligi, umumiyliigi va zamonaviy o'quvchi uchun dolzarbligi yoritib beriladi. Shu tariqa, ushbu maqola

o'quvchilarni ikki buyuk adibning asarlaridagi yolg'izlik mavzusini chuqurroq anglashga undaydi.

Materiallar va Usullar

Ushbu maqolada Franz Kafka va Ulug'bek Hamdam asarlarida yolg'izlik mavzusini tahlil qilish uchun sifatli adabiy tahlil usuli qo'llanildi. Asosiy material sifatida Kafka va Hamdamning tanlab olingan asarlari, jumladan, Franz Kafkaning "Metamorfoza" va "Jarayon" asarlari hamda Ulug'bek Hamdamning "Imkon" romani va boshqa hikoyalari o'rganildi.

Materiallar

1. Franz Kafka asarlari:
 - "Metamorfoza" (Die Verwandlung)
 - "Jarayon" (Der Prozess)
2. Ulug'bek Hamdam asarlari:
 - "Imkon" romani
 - Turli hikoyalari va qisqa asarlari

Bu asarlar mualliflarning adabiy uslubi, qahramonlarning ichki dunyosi va jamiyat bilan bo'lgan munosabatlari orqali yolg'izlik mavzusini qanday yoritganini o'rganish uchun tanlangan.

Usullar

Adabiy tahlil: Asarlarning matnini tahlil qilish orqali qahramonlar tomonidan boshdan kechirilayotgan yolg'izlik va begonalashuv holatlari o'rganildi. Bunda asarlarning asosiy syujeti, personajlarning ruhiy holati va ularning atrof-muhit bilan munosabati o'rganildi.

Mavzuli taqqoslash: Franz Kafka va Ulug'bek Hamdam asarlarida yolg'izlik mavzusining o'ziga xosligi va umumiy tomonlari taqqoslandi. Bu usul yordamida mualliflarning turli madaniy va tarixiy kontekstlardagi yondashuvlari aniqlanadi.

Kontekstual tahlil: Kafka va Hamdam asarlaridagi yolg'izlikni mualliflarning yashagan davri, madaniyati va ijtimoiy sharoitlari bilan bog'lash orqali tahlil qilish amalga oshirildi. Bu usul yordamida mualliflarning asarlaridagi motivlar va tasvirlarning ularning shaxsiy tajribalari bilan bog'liqligi o'rganildi.

Ekzistensial va ijtimoiy tahlil: Kafka va Hamdam qahramonlarining yolg'izlanish sabablarini ekzistensial (inson mavjudligiga oid) va ijtimoiy omillar nuqtai nazaridan tahlil qilish usuli qo'llanildi.

Ushbu usullar yordamida asarlarda yoritilgan yolg'izlik mavzusining turli jihatlari chuqur tahlil qilinib, mualliflarning bu mavzuga bo'lgan yondashuvlari ochib berildi.

Natijalar va Muhokama

Ushbu maqolada o'tkazilgan tahlillar natijasida Franz Kafka va Ulug'bek Hamdam asarlarida yolg'izlik mavzusining turli jihatlari ochib berildi. Har ikki adibning asarlarida qahramonlarning yolg'izligi ularning ichki kechinmalari va tashqi dunyo bilan

munosabatlarida aks ettirilgan bo'lib, bu mavzu mualliflarning madaniy va ijtimoiy sharoitlariga ko'ra turli ko'rinishlarda namoyon bo'lgan.

Franz Kafka asarlaridagi yolg'izlik: Kafka asarlarida yolg'izlik insonning jamiyatdan begonalashuvi va tushunarsiz dunyoda o'zini topolmasligi bilan bog'liq. "Metamorfoza" asarida Gregor Zamza qahramoni o'zining insoniy qiyofasini yo'qotib, yomonotliq va tushunarsiz maxluqqa aylanishi uning to'liq ijtimoiy izolyatsiyasiga olib keladi. Zamzaning oila a'zolari ham uni asta-sekin begonalashtiradi, natijada u nafaqat jismonan, balki ruhiy jihatdan ham yolg'izlikka duchor bo'ladi. Kafka asarlarida insonning jamiyatdan ajralib qolishi, ijtimoiy me'yorlarga moslasha olmasligi va bu holat natijasida yuzaga keladigan ichki bo'shliq va qoniqmaslik holatlari chuqur yoritilgan.

"Jarayon" asarida esa Jozef K. Qahramoni o'ziga nisbatan boshlatilgan tushunarsiz sud jarayoni oldida o'zini mutlaqo kuchsiz va yolg'iz his qiladi. Ushbu asarda Kafka insonning sirli va tushunarsiz byurokratik tizim oldida nafaqat begona, balki na chora topolmasligini ham ko'rsatadi. K.ning jarayon davomida har bir qadamida ortib borayotgan yolg'izligi va tushkunligi ekzistensial jihatdan insonning maqsadsiz va befoyda hayoti bilan bog'liq bo'lib, bu Kafka adabiyotida asosiy mavzulardan biri hisoblanadi.

Ulug'bek Hamdam asarlaridagi yolg'izlik: Ulug'bek Hamdamning asarlarida esa yolg'izlik ko'proq ijtimoiy kontekstda yoritiladi. "Imkon" romanida bosh qahramon jamiyatdagi urf-odatlar va an'analarga qarshi chiqqan holda o'zining shaxsiy erkinligini himoya qilishga intiladi. Bu jarayonda u o'zining yaqinlari va jamiyatdan ajralib qoladi, natijada ichki izolyatsiyaga duch keladi. Hamdam asarlarida qahramonlar ko'pincha jamiyatning qat'iy me'yorlari va urf-odatlariga qarshi turishganida yolg'izlanadi. Bu holat o'z-o'zini anglash va o'zining shaxsiy dunyosini qurish jarayonida namoyon bo'ladi.

Hamdamning boshqa hikoyalarida ham shaxsning ichki dunyosi va uning tashqi muhit bilan bo'lgan ziddiyatlari tufayli paydo bo'ladigan yolg'izlik keng yoritiladi. Hamdamning qahramonlari ko'pincha o'zlarining individual ehtiyojlari va jamiyatning ularga qo'ygan talablari o'rtasidagi ziddiyatdan aziyat chekadi, bu esa ularni ruhiy izolyatsiyaga olib keladi.

Muhokama:

Kafka va Hamdam asarlarida yoritilgan yolg'izlik mavzusi turli madaniy va ijtimoiy kontekstlarda turli xil yondashuvlarni talab qiladi. Kafka asarlarida yolg'izlikning asosiy sababi insonning begonalashuvi va o'zini tushunarsiz dunyoda yo'qolib qolishi bilan bog'liq bo'lsa, Hamdamning asarlarida bu holat ko'proq shaxs va jamiyat o'rtasidagi ziddiyatlar natijasida yuzaga keladi. Kafka yolg'iz qahramonlari insonning universal holatini aks ettirsa, Hamdamning qahramonlari madaniy va ijtimoiy bosimlar natijasida yolg'izlanadi.

Biroq har ikki adibning asarlarida ham yolg'izlik insonning shaxsiy izlanishlari va o'zini anglash jarayonida muhim o'rin tutadi. Kafka va Hamdam qahramonlarining ichki va tashqi dunyo bilan bo'lgan murakkab munosabatlari orqali yolg'izlikning turli jihatlari

yoritiladi. Shu bilan birga, bu ikki muallifning asarlarida yolg'izlik insonning o'z taqdiriga qarshi kurashda duch keladigan qiyinchiliklarini ochib beradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Franz Kafka va Ulug'bek Hamdam asarlarida yolg'izlik mavzusi insonning shaxsiy izlanishlari va jamiyat bilan bo'lgan murakkab munosabatlari orqali chuqur yoritiladi. Har ikki muallifning qahramonlari turli sabablar bilan jamiyatdan begonalashadi va o'zlarining ichki dunyosida izolyatsiyaga tushib qoladi. Kafka asarlarida bu holat ekzistensial muammolar va insonning begona, tushunarsiz dunyo oldida kuchsizligi bilan bog'liq bo'lsa, Hamdam asarlarida esa ijtimoiy me'yorlar va shaxsning o'zini anglash jarayonidagi ziddiyatlar natijasida yuzaga keladi. Ushbu tahlillar shuni ko'rsatadiki, Kafka va Hamdamning yolg'izlik mavzusiga bo'lgan yondashuvlari turli madaniy va tarixiy kontekstlarda shakllangan bo'lsa-da, ularning asarlarida bu mavzu insonning mavjudligi, shaxsiy izlanishlari va jamiyatdagi o'рни haqidagi chuqur mulohazalarga asoslanadi. Kafka va Hamdam yaratgan obrazlar orqali yolg'izlikning turli qirralari ko'rsatilib, bu mavzuning inson ruhiyati uchun qanchalik muhim ekanligi ochib berilgan. Natijada, ushbu maqola Kafka va Hamdamning asarlarida yolg'izlik mavzusini o'rganish orqali zamonaviy o'quvchiga insonning jamiyat bilan bo'lgan murakkab munosabatlari, ichki ziddiyatlari va o'zligini anglash yo'lidagi kurashi haqida chuqur tushuncha beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Kafka, F. (2005). *Metamorfoza*. Tahririyat: V. Kafk. Tashkent: Yangi asr avlodi.
2. Kafka, F. (2010). *Jarayon*. Tahririyat: D. Fuchs. Tashkent: Sharq.
3. Hamdam, U. (2015). *Imkon*. Tashkent: Qadimgi yurt nashriyoti.
4. Hamdam, U. (2018). *Tanlangan hikoyalar*. Tashkent: O'zbekiston yozuvchilar uyushmasi nashriyoti.
5. Krasilnikov, S. (2017). *Kafka va zamonaviy adabiyot: Ekzistensializmning ta'siri*. Moskva: Lenta.
6. Javlonov, A. (2020). *Hamdam asarlarida shaxs va jamiyat ziddiyatlari*. Tashkent: Adabiyot va san'at nashriyoti.
7. Shamsutdinov, R. (2019). *Yolg'izlik va jamiyat: Kafka va Hamdamning qiyosiy tahlili*. Tashkent: Fan va texnologiya.
8. G'ulomov, M. (2021). *O'zbek adabiyotida yolg'izlik: Ulug'bek Hamdam misolida*. Tashkent: Ilm va ma'naviyat.
9. Parker, H. (2016). *Kafka va ekzistensializm*. London: Routledge.
10. Rakhimov, B. (2022). *Kafka va Hamdam asarlarida yolg'izlik: Tahlil va nazariya*. Tashkent: O'zbekiston nashriyoti.